

Sygn. akt II UK 278/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 czerwca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)
SSN Jolanta Frańczak
SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku R. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o ustalenie kapitału początkowego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 czerwca 2015 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 5 lutego 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 lutego 2014 r., Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w O. z dnia 28 czerwca 2013 r. w sprawie

z wniosku R. B., o ustalenie kapitału początkowego. W stanie faktycznym sprawy, wnioskodawca (urodzony w dniu 6 sierpnia 1960 r.), w okresach od dnia 7 listopada 1980 r. do dnia 19 czerwca 1981 r., od dnia 1 września 1981 r. do dnia 5 października 1981 r., od dnia 21 grudnia 1981 r. do 14 kwietnia 1984 r., od dnia 1 czerwca 1984 r. do dnia 15 listopada 1984 r., od dnia 15 stycznia 1985 r. do dnia 4 sierpnia 1985 r., od dnia 5 sierpnia 1985 r. do dnia 15 czerwca 1986 r., od dnia 19 czerwca 1986 r. do dnia 30 listopada 1987 r. i od dnia 15 grudnia 1987 r. do dnia 31 października 1989 r. był zatrudniony na terenie Polski u polskich pracodawców na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy. Ponadto w okresie od dnia 15 kwietnia 1982 r. do dnia 14 kwietnia 1984 r. odbywał zasadniczą służbę wojskową.

W 1989 r. wnioskodawca wyjechał z Polski na stałe i mieszka na terenie Niemiec, co potwierdził niemiecki organ rentowy.

Decyzją z dnia 7 stycznia 2013 r. organ rentowy odmówił ustalenia kapitału początkowego wnioskodawcy, ponieważ zgodnie z informacją niemieckiej instytucji ubezpieczeniowej w jego przypadku znajduje zastosowanie umowa między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym zabezpieczeniu społecznym podpisana w Warszawie dnia 9 października 1975 r. (Dz.U. z 1976 r. Nr 16, poz. 101 ze zm., dalej - umowa z 1975 r.), natomiast dla osób podlegających tej umowie nie ustala się kapitału początkowego.

W odwołaniu od powyższej decyzji wnioskodawca wskazał, że nigdy nie przyznano mu statusu wysiedleńca i nie ma dokumentu, który upoważniałby go do korzystania ze świadczeń emerytalnych w Niemczech za okresy przepracowane w Polsce. Z informacji jakie otrzymał z niemieckiej instytucji ubezpieczeniowej wynika, że nie uwzględniono w nich okresów, które przepracował w Polsce. W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie i zaznaczył, że w przypadku wnioskodawcy nieograniczony pobyt na terenie Niemiec został potwierdzony na dzień 21 listopada 1989 r., co oznacza, że w jego przypadku mają zastosowanie postanowienia umowy z 1975 r. Oznacza to, że do wypłacenia świadczeń właściwa jest instytucja ubezpieczeniowa tego państwa, na którego terytorium osoba uprawniona ma miejsce pobytu. Instytucja ubezpieczeniowa państwa, w którym

zamieszkuje osoba uprawniona powinna uwzględnić okresy ubezpieczenia przebyte w drugim państwie według obowiązujących ją przepisów, w taki sposób jakby te okresy zostały przebyte według przepisów obowiązujących na obszarze własnego państwa. Ponieważ wnioskodawca nie posiada okresów ubezpieczenia z innego tytułu niż pracownicze, dlatego organ rentowy odmówił mu ustalenia wysokości kapitału początkowego. W ocenie organu rentowego w razie przesiedlenia się wnioskodawcy ponownie do Polski zastosowanie znajdzie przepis art. 175 ust. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.) – dalej ustawa o emeryturach i rentach lub ustawa emerytalna, na podstawie którego ustalenie kapitału początkowego następuje w okolicznościach określonych w art. 114 ustawy.

Wyrokiem z dnia 28 czerwca 2013 r. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że nakazał organowi rentowemu wyliczenie kapitału początkowego wnioskodawcy przy uwzględnieniu wszystkich przebytych w Polsce przed dniem 1 stycznia 1999 r. okresów składkowych i nieskładkowych. W uzasadnieniu wyroku Sąd wskazał na treść art. 173 ust. 1 oraz art. 174 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którymi dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., którzy przed dniem wejścia w życie ustawy opłacali składki na ubezpieczenie społeczne lub, za których składki opłacali płatnicy składek, ustala się kapitał początkowy - na zasadach określonych w art. 53, z uwzględnieniem ust. 2-12, a przy jego ustalaniu przyjmuje się przebyte przez ubezpieczonych przed dniem wejścia w życie ustawy okresy składkowe i nieskładkowe. W ocenie Sądu pierwszej instancji spór w sprawie sprowadzał się do tego, czy w świetle umowy z 1975 r. oraz potwierdzonego przez niemiecką instytucję ubezpieczeniową faktu, że wnioskodawca przesiedlił się do Niemiec z dniem 21 listopada 1989 r. i od tego czasu przebywa tam na stałe, polski organ rentowy ma obowiązek wyliczyć dla niego kapitał początkowy. W ocenie Sądu Okręgowego czym innym jest kwestia ustalenia dla wnioskodawcy kapitału początkowego, a czym innym kwestia ustalenia prawa do emerytury i ustalenia właściwej instytucji ubezpieczeniowej dla jej wypłaty. Kapitał początkowy nie należy do kategorii świadczeń emerytalnych ani rentowych, zatem sam fakt zamieszkania

skarżącego w Niemczech nie ma znaczenia dla ustalenia jego kapitału początkowego, gdyż istotne są wyłącznie wykazane przez niego okresy składkowe i nieskładkowe o których mowa w art. 174 ust 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Bez znaczenia pozostaje więc treść umów zawartych przez Polską Rzeczpospolitą Ludową z Republiką Federalną Niemiec. Sąd Okręgowy powołał się także na pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w uzasadnieniu wyroku z dnia 2 września 2009 r. w sprawie II UK 30/09 (OSNP 2011 nr 9-10, poz.128), gdzie przy okazji wskazania, że do ustalenia kapitału początkowego nie mają zastosowania przepisy rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.U.E.L 1971 Nr 149, poz. 2 ze zm., dalej - rozporządzenie 1408/71), wyjaśnił, iż kapitał początkowy nie jest świadczeniem emerytalnym, a stanowi jedynie część tzw. nowej emerytury. W celu jego ustalenia należy zastosować jedynie przepisy polskie. W tej sytuacji, skoro wnioskodawca posiada przed dniem 21 listopada 1989 r. przebyte na terenie Polski okresy składkowe i nieskładkowe, to organ rentowy jest zobowiązany wydać decyzję z uwzględnieniem wszystkich udowodnionych przez wnioskodawcę okresów, tj. bez wyłączenia okresów, które w przyszłości na podstawie umowy polsko-niemieckiej z 1975 r. będą ewentualnie mogły być uwzględnione przy wyliczaniu jego emerytury przez niemiecki organ rentowy.

Sąd drugiej instancji wyrokiem z dnia 5 lutego 2014 r., oddalił apelację organu rentowego od tego wyroku, akceptując ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, jak i zapadłe orzeczenie. Zdaniem Sądu Apelacyjnego spór w sprawie ogniskuje się wokół problemu, czy dla osoby, która opuściła terytorium Polski i zamieszkała w Niemczech w okresie obowiązywania umowy z 1975 r. organ rentowy winien wyliczyć kapitał początkowy, jeżeli przebyła ona okresy ubezpieczenia w Polsce przed opuszczeniem jej terytorium. Zdaniem Sądu umowa ta nie przewidywała transferu świadczeń. Na gruncie obowiązywania rozporządzenia 1408/71 nie było wątpliwości, że umowa z 1975 r. miała nadal zastosowanie, jeżeli została spełniona jedna z pozostałych dwóch przesłanek określonych w art. 7 ust. 2 lit. c rozporządzenia, to jest, jeżeli stosowanie przepisów

umowy jest korzystniejsze dla beneficjentów lub jeżeli wskazana umowa wynika ze szczególnych okoliczności o charakterze historycznym, a jej skutek jest ograniczony w czasie. Jednak zastosowanie przepisu prawa Unii, który, jak art. 7 ust. 2 omawianego rozporządzenia, przyznaje pierwszeństwo dwustronnej konwencji, nie może pozostawać w sprzeczności z zasadami leżącymi u podstaw prawodawstwa, którego część stanowi. Wniosek taki płynie z wydanego w trybie prejudycjalnym wyroku Trybunału Sprawiedliwości z dnia 16 maja 2013 r. C-589/10 dnia 9 października 1975 r. w sprawie J. Wencel.

Z uwagi na datę złożenia wniosku (1 grudnia 2004 r.) rozporządzenie to ma zastosowanie w rozpoznawanej sprawie. Zdaniem Sądu drugiej instancji dla rozstrzygnięcia sprawy ma jednak znaczenie okoliczność, że funkcjonuje także umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o zabezpieczeniu społecznym sporządzona w Warszawie dnia 8 grudnia 1990 r. (Dz.U. Nr 108, poz. 468 ze zm., dalej - umowa z 1990 r.). Sąd przywołał wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2009 r. II UK 362/08, (OSNP 2011 nr 1-2, poz. 19), w którym stwierdzono, że nie budzi wątpliwości, że okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce do 31 grudnia 1990 r. mogłyby być potraktowane jak przebyte w Niemczech tylko wówczas, gdyby warunki uprawniające do emerytury ubezpieczony spełnił przed dniem 1 stycznia 1991 r. Do zdarzeń powstałych później umowa z 1975 r. nie może mieć zastosowania, co wynika z art. 27 ust. 2 umowy z 1990 r., według którego nie narusza ona roszczeń i uprawnień nabytych do dnia 1 stycznia 1991 r. w jednej z Umawiających się Stron na podstawie umowy z 1975 r., tak długo, jak te osoby, także po dniu 31 grudnia 1990 r. będą mieszkać na terytorium tej Umawiającej się Strony. Wnioskodawca, jako urodzony w 1960 r., nie nabył uprawnień emerytalnych, instytucja kapitału początkowego wprowadzona została dopiero od 1 stycznia 1999 r., wobec czego nie ma żadnych podstaw, aby stosować w tym przypadku postanowienia umowy z 1975 r. Sąd Apelacyjny zauważył także, że zgodnie z art. 27 ust. 3. umowy z 1990 r. roszczenia i uprawnienia w zakresie zaopatrzenia emerytalnego i wypadkowego w myśl umowy z 1975 r. za okresy ubezpieczenia przebyte do momentu przyjazdu przysługują także osobom, które przed dniem 1 stycznia 1991 r. przybyły na terytorium drugiej Umawiającej się Strony i do tej daty złożyły wniosek o przeniesienie miejsca

zamieszkania na jej terytorium i przebywają od tej daty nieprzerwanie, jeżeli w okresie zaistnienia wypadku ubezpieczenia najpóźniej od dnia 30 czerwca 1991 r. mieszkają na terytorium tej Strony. Wnioskodawca zaznaczył, że nigdy nie przyznano mu „statusu wysiedleńca”. Osoba, która podlegała różnym systemom ubezpieczenia społecznego nie może być traktowana gorzej, aniżeli osoba, która podlegała tylko jednemu porządkowi prawnemu.

W skardze kasacyjnej od tego wyroku, zaskarżając go w całości, pełnomocnik organu rentowego zarzucił naruszenie prawa materialnego – art. 8 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.UE. L 2004.166.1 ze zm.), (Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne 2004, rozdz. 5, t. 5) – dalej rozporządzenie 883/2004, poprzez jego niezastosowanie i przyjęcie, że umowa pomiędzy Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Federalną Niemiec z 1975 r. o zaopatrzeniu emerytalnym i wypadkowym po jej inkorporowaniu do systemu prawa Unii Europejskiej nie ma zastosowania, w odniesieniu do osoby posiadającej miejsce zamieszkania w Niemczech nieprzerwanie od roku 1990, która złożyła wniosek o ustalenie kapitału początkowego oraz poprzez przyjęcie, że po dniu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej nadal funkcjonuje umowa z 1990 r. pomimo jej wyraźnego uchylecia, art. 3 ust. 1 lit d) i art. 10 rozporządzenia 883/2004 w związku z art. 288 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej TFUE (Dz.Urz. UE C115 z 9 maja 2008 r. str. 47), oraz art. 91 ust. 3 Konstytucji RP poprzez ich niezastosowanie i w konsekwencji ustalenie kapitału początkowego służącego do ustalenia wysokości emerytury obliczanej na podstawie przepisu art. 25 i 26 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z uwzględnieniem okresów zatrudnienia przebytych w Polsce przed 1991 r. dla osoby, która posiada ekspektatywę emerytury z niemieckiego systemu zabezpieczeń społecznych za te same okresy ubezpieczenia, co narusza zakaz kumulacji świadczeń określony art. 10 rozporządzenia 883/2004, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy wziął pod uwagę co następuje:

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. wyrok z dnia 2 września 2009 r., II UK 30/09), przyjmuje się, że sprawy o ustalenie kapitału początkowego nie są objęte zakresem regulacji rozporządzenia Rady (EWG) Nr 1408/71. Takie samo stanowisko zostało zresztą zajęte we wcześniejszym wyroku z dnia 22 czerwca 2006 r., I UK 356/05 (OSNP 2007 nr 13-14, poz. 202). W obu tych judykatach Sąd Najwyższy stwierdził również, że inną kwestią będzie natomiast w przyszłości ustalanie wysokości świadczenia, do którego zastosowanie znajdą przepisy unijnej koordynacji. Trzeba jednak pamiętać, że w obu tych przypadkach stan faktyczny był inny, aniżeli w rozpoznawanej sprawie, gdyż znajdująca wówczas zastosowanie umowa międzynarodowa przewidywała obowiązek uwzględniania okresów zatrudnienia w jednym państwie do okresu stażowego w drugim państwie.

W niniejszej sprawie sytuacja jest inna, bowiem wnioskodawca legitymuje się polskimi okresami ubezpieczenia sprzed daty przesiedlenia się do Niemiec (przed 1 stycznia 1991 r.), a okresy te na mocy umowy z 1975 r. są kwalifikowane jako okresy ubezpieczenia państwa miejsca zamieszkania, przy czym zasada ta została utrzymana w umowie z 1990 r. (*nota bene* stosowanie umowy z 1975 r. w stosunku do ubezpieczonego, zostało potwierdzone przez niemiecką instytucję ubezpieczeniową – k. 29 akt kapitałowych).

Zgodnie z art. 174 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, przy ustalaniu kapitału początkowego przyjmuje się przebyte przed dniem wejścia w życie tej ustawy (polskie) okresy składkowe, o których mowa w art. 6 ustawy emerytalnej. Co do zasady więc, należałoby przyjąć, że okresy ubezpieczenia wnioskodawcy przebyte przed datą przesiedlenia się do Niemiec podlegają uwzględnieniu przy ustalaniu kapitału początkowego, ponieważ są to okresy polskie. Jest to zresztą generalna zasada, jaka jest stosowana w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, wynikająca również z umów międzynarodowych. Okresy ubezpieczenia uwzględnia się w tym państwie, w którym zostały one przebyte, chyba że co innego wynika właśnie z przedmiotowych umów. Na gruncie ustawy emerytalnej znajduje to wyraz w art. 8, który stanowi, że przy ustalaniu prawa do emerytury i renty oraz przy

obliczaniu ich wysokości uwzględnia się okresy ubezpieczenia za granicą, jeżeli tak stanowią umowy międzynarodowe. Brak natomiast regulacji, wskazującej jakich okresów nie uwzględnia się. W tym zakresie należy również stosować reguły wynikające z umów międzynarodowych, na podstawie art. 91 Konstytucji RP, nie zaś w oparciu o odesłanie wynikające z art. 8 ustawy emerytalnej.

Istota sporu w rozpoznawanej sprawie sprowadza się zatem do tego, czy polski okres ubezpieczenia przypadający przed datą przesiedlenia się do Niemiec przed dniem 1 stycznia 1991 r. jest w świetle art. 27 ust. 2 umowy z 1990 r. w związku z art. 4 ust. 2 umowy z 1975 r. okresem ubezpieczenia w rozumieniu art. 174 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej uwzględnianym dla celów obliczania kapitału początkowego.

Warunkiem stosowania przepisów unijnej koordynacji jest skorzystanie ze swobody przemieszczania się oraz wystąpienie okoliczności bądź zdarzenia, które ma znaczenie dla nabycia, ustalenia bądź realizacji prawa do świadczenia z systemu zabezpieczenia społecznego danego państwa członkowskiego. Na taką perspektywę wskazuje art. 3 w związku z art. 6 rozporządzenia 883/2004. Ostatnia z wymienionych regulacji odnosi się wprawdzie do zasady sumowania okresów, lecz mowa w niej o „nabyciu, zachowaniu, przysługiwaniu lub odzyskaniu prawa do świadczeń”, a odnosząc to sformułowanie do zakresu przedmiotowego koordynacji (art. 3 tego rozporządzenia), należy stwierdzić, że zakresem regulacji objęte są wszystkie etapy nabywania prawa do świadczenia, o ile w przeszłości wystąpiło zdarzenie bądź okoliczność w innym państwie członkowskich, mająca wpływ na to uprawnienie.

W przypadku wnioskodawcy, do czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, okresy ubezpieczenia przed datą przesiedlenia się do Niemiec przed 1 stycznia 1991 r. były uwzględniane jako okresy ubezpieczenia państwa miejsca zamieszkania (tutaj niemieckie).

Z dniem 1 maja 2004 r., umowy te zostały zastąpione rozporządzeniami 1408/71 i 574/72 - to ostatnie z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się

we Wspólnocie - Dz.U.U.E. L 1972.74.1 ze zm.), a później 883/2004 i 987/2009 - to ostatnie z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U.U.E. L 2009.284.1 ze zm.). W kontekście tych regulacji, pojawia się zatem problem, dopuszczalności stosowania zasad wynikających z umów międzynarodowych w zakresie uwzględniania okresów ubezpieczenia. Dotyczy to również prawnej kwalifikacji polskich okresów ubezpieczenia przed 1 stycznia 1991 r., które w okolicznościach sprawy, były do czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej w związku z miejscem zamieszkania wnioskodawcy w Niemczech, traktowane jako okresy niemieckie. Złożenie wniosku w Polsce o ustalenie kapitału początkowego, do którego nie stosuje się wprawdzie żadnego przepisu dotyczącego koordynacji świadczeń z tytułu „starości”, nie zmienia faktu, że konieczne jest rozstrzygnięcie, czy okresy te mają być nadal traktowane jako okresy niemieckie, w związku z zamieszkiwaniem przez wnioskodawcę na terytorium Niemiec, czy też zgodnie z jego wnioskiem jako okresy polskie. Tak więc w okolicznościach sprawy nie tyle idzie o ustalenie czy sprawa o ustalenie kapitału początkowego podlega przepisom unijnej koordynacji, ile rozstrzygnięcie, czy polski okres ubezpieczenia sprzed daty przesiedlenia się do Niemiec (przed 1 stycznia 1991 r.) i uznany – w związku zamieszkiwaniem w tym kraju - za okres ubezpieczenia niemieckiego, może być po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej uwzględniony przy obliczaniu kapitału początkowego.

Wstępnie trzeba zwrócić uwagę, że do stanu faktycznego rozpoznawanej sprawy odnosi się szereg zmieniających się regulacji, biorąc pod uwagę przesiedlenie się wnioskodawcy do Niemiec, stąd konieczne jest ich przedstawienie zwłaszcza gdy chodzi o kwalifikację prawną okresów ubezpieczenia dla celów ustalenia prawa do świadczenia przypadających przed datą przesiedlenia się do Niemiec.

Podstawowe znaczenie ma umowa z 1975 r., a zwłaszcza jej art. 4 i 5. Pierwszy z nich w ust. 1 stanowił, że: a) renty z zaopatrzenia emerytalnego przyznaje, według obowiązujących ją przepisów, instytucja ubezpieczeniowa państwa, na którego terytorium osoba uprawniona mieszka, b) instytucja miejsca zamieszkania uwzględnia według obowiązujących ją przepisów okresy

ubezpieczenia, okresy zatrudnienia oraz okresy z nimi zrównane w drugim państwie w taki sposób, jak gdyby zaistniały na terytorium pierwszego państwa (ust. 2) oraz c) renty przysługują tylko przez okres zamieszkiwania na terytorium państwa, którego instytucja ustaliła rentę. Z przepisu art. 5 umowy z 1975 r. natomiast wynikało, że jeżeli rencista zmieni miejsce pobytu i zamieszka na terytorium drugiego państwa, to wypłata renty jest wstrzymywana (ust. 1), a instytucja miejsca nowego zamieszkania decyduje o prawie do renty za okres od wstrzymania wypłaty renty, uwzględniając okresy ubezpieczenia, zatrudnienia i okresy zrównane w państwie poprzedniego zamieszkania. Powyższe oznaczało, że umowa z 1975 r. wprowadzała swego rodzaju fikcję uznawania okresów ubezpieczenia za okresy prawa miejsca zamieszkania.

Powyższe uległo jednak zmianie na podstawie umowy z 1990 r., w której przyjęto zasadę tzw. proporcjonalnego ustalania prawa do świadczeń emerytalnych i rentowych (art. 17-18 umowy z 1990 r.), co miało ten skutek, że instytucja danego państwa ustalała prawo do świadczeń, uwzględniając jedynie okresy ubezpieczenia, zamieszkania lub zrównane z nimi przypadające tylko w tym państwie. Od powyższej reguły wyjątek wprowadzał art. 19 ust. 4, który stanowił, że pozostają nienaruszone niemieckie przepisy prawne dotyczące świadczeń za okresy ubezpieczenia, które nie zostały przebyte na obszarze Republiki Federalnej Niemiec, jak również dotyczące świadczeń za okresy zaliczone zgodnie z prawem o rentach obcych. W istocie chodziło o regulacje ustawy o rentach obcych („Fremdrentengesetz”), która zresztą obowiązuje w Niemczech do dnia dzisiejszego (wersja jednolita opublikowana dnia 25 lutego 1960 r., BGBl. I s. 93, 94 i nast. – ze zm.) i dotyczy uprawnień emerytalnych i rentowych osób wypędzonych bądź tzw. przesiedleńców. Jej podstawową zasadą jest uwzględnianie zagranicznych okresów ubezpieczenia, zatrudnienia bądź okresów z nimi zrównanych tak, jak gdyby zostały przebyte na terytorium Niemiec. Innymi słowy, na podstawie umowy z 1990 r. obowiązywała tzw. zasada proporcjonalności, chyba że chodziło o okresy zaliczone zgodnie z prawem o rentach obcych, w przypadku których w mocy pozostawała zasada miejsca zamieszkania.

Przedstawiona regulacja uległa modyfikacji po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Po akcesji zastosowanie znalazły rozporządzenia 1408/71 oraz

574/72. Relację umów z 1975 r i 1990 r. do rozporządzeń unijnych regulował art. 7 ust. 2 lit c rozporządzenia 1408/71. Wprawdzie rozporządzenie zastępowało konwencje o zabezpieczeniu społecznym (art. 6 rozporządzenia), lecz w mocy pozostały określone postanowienia konwencji o zabezpieczeniu społecznym, do których Państwa Członkowskie przystąpiły przed datą wejścia w życie rozporządzenia, o ile były one korzystniejsze dla beneficjentów albo jeżeli wynikały ze szczególnych okoliczności o charakterze historycznym, a ich skutek był ograniczony w czasie, pod warunkiem, że zostały wymienione w załączniku III. W jego pkt 19 została uwzględniona: a) umowa z 1975 r. zgodnie z warunkami i zakresem określonymi w art. 27 ust. 2-4 umowy z 1990 r. oraz b) art. 11 ust. 3, art. 19 ust. 4, art. 27 ust. 5 i art. 28 ust. 2 umowy z 1990 r.

Z regulacji tych wynika, że o ile umowa z 1975 r. znajdowała zastosowanie wyłącznie w zakresie wskazanym w art. 27 ust. 2 - 4 umowy z 1990 r., o tyle wprost odsyłano do art. 11 ust. 3, art. 19 ust. 4, art. 27 ust. 5 i art. 28 ust. 2 umowy z 1990 r. Szczególne znaczenie miało odwołanie się wprost do art. 19 ust. 4 umowy z 1990 r.

Tak więc osoba, która przed dniem 1 stycznia 1991 r. przesiedliła się do Niemiec, miała w okresie obowiązywania w Polsce rozporządzeń 1408/71 i 574/72 prawo do ustalenia prawa do emerytury w Polsce z tytułu polskich okresów ubezpieczenia przypadających przed powyższą datą, chyba że zostały one uwzględnione dla celów ustalania prawa do emerytury w Niemczech na podstawie niemieckich przepisów znajdujących zastosowanie na podstawie art. 19 ust. 4 umowy z 1990 r. Takie rozwiązanie znajdowało również swoje oparcie w zakazie kumulacji świadczeń, wyrażonym w art. 12 rozporządzenia 1408/71, który stanowił że nie można nabyć świadczeń za ten sam okres ubezpieczenia. Jeśli zatem okres ubezpieczenia, zamieszkania bądź zrównany z nim, przypadął przed datą przesiedlenia się, to mógł być on uwzględniany wyłącznie jeden raz przez instytucję jednego państwa członkowskiego. Powyższe szczegółowo analizuje wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 maja 2014 r., II UK 456/13 (LEX nr 1463421, M.P.Pr. 2014 nr 8, s. 438-441).

Odrębny problem dotyczył natomiast zagadnienia czy konieczne było spełnienie warunku zamieszkania na terytorium danego państwa członkowskiego w

okresie obowiązywania rozporządzenia 1408/71 i rozporządzenia 574/72, w celu uwzględnienia polskich okresów ubezpieczenia przypadających przed 1 stycznia 1991 r. Z prawnego punktu widzenia chodzi o relację art. 19 ust. 4 umowy z 1990 r. do jej art. 27 ust. 2, bowiem w art. 7 ust. 2 lit. c rozporządzenia 1408/71 warunek miejsca zamieszkania nie był sformułowany. Zdaniem Sądu Najwyższego jednak, klauzula szczególnych okoliczności historycznych nawiązujących właśnie do tej kwestii, nakazywała interpretację przedstawionej regulacji zarówno w kontekście art. 19 ust. 4 i art. 27 ust. 2 umowy z 1990 r. Dekodowanie normy prawnej powinno się odbywać w oparciu o zespół przepisów wskazanych w pkt 19 załącznika III rozporządzenia 1408/71, zaś osiągnięcie ich spójności nakazywałoby interpretację umowy z 1975 r. (zgodnie z warunkami i zakresem określonym w art. 27 ust. 2-4 umowy z 1990 r.) w zgodzie z art. 19 ust. 4 umowy z 1990 r. To z kolei oznaczałoby – z historycznego punktu widzenia – uwzględnienie zasad uznawania okresów ubezpieczenia wynikających z umowy z 1975 r. Wskazywałaby na to w szczególności wykładnia art. 27 ust. 2 umowy z 1975 r., w którym stwierdza się, że umowa ta nie narusza „roszczeń i uprawnień” nabytych do dnia 1 stycznia 1991 r. w jednej z umawiających się stron na podstawie umowy z 1975 r. tak długo, jak osoby te, także po dniu 31 grudnia 1990 r., będą mieszkać na terytorium umawiającej się strony. O ile pojęcie „roszczeń”, które mogą być dochodzone od podmiotów zobowiązanych faktycznie wskazuje na już nabyte uprawnienia (tak jak przyjęto w wyrokach z dnia 19 maja 2009 r., II UK 362/08 oraz z dnia 20 stycznia 2010 r., II UK 152/09 - OSNP 2011 nr 13-14, poz. 193), o tyle w przypadku terminu „uprawnień” należałoby przyjąć, że chodzi o wszelkie uprawnienia wynikające z umowy z 1975 r., obejmujące także te dotyczące ekspektatywy poszczególnych praw, a więc również uwzględnienia okresów ubezpieczenia. To pozwala na wyrażenie stanowiska, że od miejsca zamieszkania (jego zmiany) uzależniona jest nie tylko sytuacja osób, które nabyły prawo do świadczeń przed 1 stycznia 1991 r., ale od tego kryterium (miejsca zamieszkania) uzależnione jest także poszanowanie (pod warunkiem dalszego zamieszkania w danym państwie) wszelkich uprawnień, które zostały nabyte przed tą datą na terytorium jednej umawiającej się strony.

W konkluzji tej części rozważań, należałoby zatem stwierdzić, że w okresie obowiązywania rozporządzeń 1408/71 i 987/2009, generalną regułą ustalania

prawa do świadczeń emerytalnych była tzw. zasada proratyżacji, nakazująca ustalanie prawa do świadczenia wyłącznie w oparciu o okresy ubezpieczenia, zamieszkania lub zrównane z nimi przebyte na terytorium danego państwa członkowskiego (podobnie zresztą ta kwestia była uregulowana w umowie z 1990 r.). Tak więc osobie, która posiada polskie okresy ubezpieczenia ustalane jest z tego tytułu prawo do świadczenia przez polski organ rentowy. Od tej zasady możliwe były jednak wyjątki, które wynikają m.in. z umów dwustronnych, do których stosowano art. 6 i 7 rozporządzenia 1408/71 (art. 7 ust. 2 lit. c tego aktu prawnego). Na tej podstawie, w relacji pomiędzy Polską i Niemcami możliwe było traktowanie okresów ubezpieczenia, zamieszkania lub zrównane z nimi, przypadających na terytorium jednego państwa, tak jakby były one przebyte na terytorium drugiego państwa, pod warunkiem dalszego zamieszkiwania na terytorium tego drugiego państwa. Wynika to zarówno z art. 19 ust. 4 umowy z 1990 r. jak również z jej art. 27 ust. 2.

Większe problemy nastrocza natomiast prawna kwalifikacja okresów ubezpieczenia sprzed przesiedlenia się i nabycia na ich podstawie świadczenia w świetle rozporządzeń 883/2004 i 987/2009.

Jeśli chodzi o generalną zasadę proporcjonalnego ustalania świadczeń, aktualne pozostają wcześniejsze rozważania, a więc zasadą jest ustalanie świadczenia (emerytury) proporcjonalnej. Natomiast w przypadku relacji umów międzynarodowych do rozporządzeń koordynacyjnych, to wprowadzie art. 8 ust. 1 rozporządzenia 883/2004 (regulujący tę kwestię) jest odpowiednikiem art. 6 i 7 rozporządzenia 1408/71, lecz na podstawie załącznika II tego pierwszego rozporządzenia pozostaje w mocy wyłącznie umowa z 1975 r. w zakresie w jakim określa to art. 27 ust. 2-4 umowy z 1990 r. Nie uwzględnia się zatem art. 19 ust. 4 umowy z 1990 r. W załączniku wyraźnie stwierdza się jednak, że chodzi o „zachowanie na podstawie umowy z 1975 r. statusu prawnego osób, które zamieszkały na terytorium Niemiec lub Polski przed dniem 1 stycznia 1991 r. i które nadal tam zamieszkują”. W tym świetle pojawiają się dwa problemy. Pierwszy związany z interpretacją art. 27 ust. 2-4 umowy z 1990 r. oraz drugi nakazujący rozważanie dopuszczalności uzależnienia zachowania prawnego statusu od kryterium zamieszkiwania na terytorium danego państwa członkowskiego.

Co się tyczy zakresu zastosowania art. 27 ust. 2-4 umowy z 1990 r., to został on już wyżej przedstawiony, przy czym zawarta tam argumentacja zostaje wzmocniona, uwzględniając okoliczność, że w załączniku II jest mowa o konieczności zachowania na podstawie umowy z 1975 r. „statusu prawnego” osób, które zamieszkały na terytorium Niemiec lub Polski przed dniem 1 stycznia 1991 r. i które nadal tam zamieszkują. Oznacza to, że jeśli osoba przesiedliła się na terytorium jednego państwa i nabyła prawo do uwzględnienia okresów ubezpieczenia, zamieszkania lub zrównanych z nimi, tak jakby były one przebyte w tym państwie, to przedmiotowe uprawnienie wyznaczające jej „status prawny” zostaje zachowane pod warunkiem dalszego zamieszkiwania na tym terytorium. Jeśli zatem przed dniem 1 stycznia 1991 r., osoba, która się przesiedliła, nabyła na podstawie umowy z 1975 r. (bądź przepisów obowiązujących w miejscu zamieszkania), określone uprawnienia, w tym do traktowania okresów ubezpieczenia, zamieszkania bądź zrównanych z nimi, tak jak gdyby zostały one przebyte na terytorium nowego miejsca zamieszkania, to uprawnienia te zostają uwzględnione również w okresie obowiązywania rozporządzeń 883/2004 i 987/2009, przy czym warunkiem uwzględnienia tych okresów, jest zamieszkiwanie na terytorium danego państwa członkowskiego.

Gdy natomiast idzie o warunek miejsca zamieszkania, trzeba zauważyć, że w przypadku koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego uchylenie zasad dotyczących miejsca zamieszkania dotyczy wyłącznie świadczeń pieniężnych i to pod warunkiem, że kwestia ta nie została uregulowana inaczej (art. 7 rozporządzenia 883/2004). Podobne zastrzeżenie (braku odmiennego uregulowania) można również odnaleźć w zasadach: równego traktowania świadczeń, dochodów, okoliczności lub zdarzeń (art. 5 rozporządzenia 883/2004), jak również sumowania okresów (art. 6 tego rozporządzenia), które to zasady mogłyby mieć znaczenie dla traktowania okresów ubezpieczenia przypadających przed datą przesiedlenia się. Oznacza to, że uzależnienie w rozporządzeniach unijnych, dotyczących koordynacji świadczeń, możliwości uwzględnienia określonych uprawnień od miejsca zamieszkania jest dozwolone. Nie sprzeciwia się temu również prawo pierwotne UE w zakresie, w jakim odnosi się ono do problematyki zabezpieczenia społecznego (por. art. 48 TFUE, który nakazuje

przyjęcie takich regulacji w dziedzinie zabezpieczenia społecznego, które umożliwią zaliczenie wszystkich okresów uwzględnianych w prawie poszczególnych państw, w celu nabycia i zachowania prawa do świadczeń oraz naliczenia wysokości świadczeń). Uwzględniając powyższe trzeba także zauważyć, że osoba, która zmieniła miejsce zamieszkania w rozumieniu umowy z 1975 r. (a potem umowy z 1990 r.) nie jest pozbawiana możliwości uwzględnienia okresów ubezpieczenia, zamieszkania bądź zrównanych z nimi przypadających przed datą przesiedlenia się. W oparciu o omawiane wyżej regulacje różnicuje się wyłącznie to, w jakim państwie okresy te zostaną uwzględnione, co może być dla danej osoby mniej albo bardziej korzystne z finansowego punktu widzenia. Tak więc nie zachodzi niezgodność rozwiązania przyjętego w załączniku II do rozporządzenia 883/2004 z art. 48 TFUE. Wniosek ten dotyczy również wcześniej obowiązujących rozporządzeń 1408/71 i 987/2009.

Innymi słowy w okresie obowiązywania rozporządzeń 883/2004 i 987/2009 osoba, która przed dniem 1 stycznia 1991 r. przesiedliła się do Niemiec, ma prawo do ustalenia prawa do emerytury w Polsce z tytułu polskich okresów ubezpieczenia przypadających przed powyższą datą, chyba że w związku z miejscem zamieszkania zostały one uwzględnione dla celów ustalania prawa do emerytury w Niemczech (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2006 r., I UK 349/04, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 53, w którego tezie przyjęto, że na podstawie umowy z 1975 r. świadczenia z zaopatrzenia emerytalnego i wypadkowego przysługują tylko przez okres zamieszkiwania ubezpieczonego na terytorium państwa, którego instytucja ustaliła świadczenie - art. 4 ust. 3 i art. 7 ust. 3 tej umowy).

Podobnie na gruncie rozporządzeń 883/2004 i 987/2009 kluczowe znaczenie odgrywa zakaz kumulacji świadczeń. Zgodnie z art. 10 rozporządzenia 883/2004, rozporządzenie podstawowe nie przyznaje ani nie utrzymuje prawa do kilku świadczeń z tego samego rodzaju za jeden i ten sam okres ubezpieczenia obowiązkowego. Oznacza to, że z tytułu jednego okresu ubezpieczenia można nabyć wyłącznie jedno świadczenie. Pozostaje to zresztą w zgodzie z zasadą podlegania ustawodawstwu jednego państwa członkowskiego uwzględnioną w wyroku Sądu Najwyższego z dnia z 27 lutego 2014 r., II UK 333/12 (OSNP 2014 nr 3, poz. 47), w którym stwierdzono, że polska instytucja nie jest uprawniona do

uwzględnienia w wyliczeniu emerytury proporcjonalnej okresów ubezpieczenia przypadających przed dniem przesiedlenia się ubezpieczonego do Niemiec, jeśli zostały one zaliczone przez instytucję niemiecką. Zasada ta została potwierdzona w wyroku z dnia 14 maja 2014 r., II UK 456/13 (LEX nr 1463421), w postanowieniu z dnia 17 września 2014 r., II UZP 2/14 (niepublikowane) oraz wyroku z dnia 14 stycznia 2015 r., II UK 427/13 (niepublikowany).

W tym świetle należałoby stwierdzić, że polski okres ubezpieczenia przed datą przesiedlenia się do Niemiec przed 1 stycznia 1991 r. może być uwzględniony wyłącznie przez instytucję jednego państwa członkowskiego. Wynika to zarówno z umów z 1975 r. i 1990 r. jak i zakazu kumulacji świadczeń wynikającego z art. 10 rozporządzenia 883/2004. Uwagi te jednak nie pozwalają na rozstrzygnięcie czy powinno to mieć miejsce dopiero na „końcowym” etapie ustalania prawa do świadczenia, czy wcześniej jeśli przepis prawa krajowego wymaga podjęcia czynności ukierunkowanych na takie ustalenie w przyszłości.

Przede wszystkim należy zauważyć, że z powoływanych wyżej umów międzynarodowych wynika automatyzm w uwzględnianiu spornych okresów ubezpieczenia, co oznacza, że instytucja miejsca zamieszkania była (i nadal jest) zobowiązana do ich kwalifikacji jako okresów przebytych według prawa miejsca zamieszkania. Oznacza to, że uwzględnienie przez jedną z instytucji tych okresów jako własnych uniemożliwia taką kwalifikację przez instytucję drugiego państwa członkowskiego. Wprawdzie żadna ze wskazywanych regulacji zawartych w umowach z 1975 r. i 1990 r. nie odnosiła się wprost do okresu poprzedzającego ustalenie prawa do świadczenia (renty, co w rozumieniu obu umów dotyczyło także emerytur), lecz w art. 4 umowy z 1975 r. wskazano wyraźnie, że uwzględnienie okresów według zasady miejsca zamieszkania ma nastąpić „przy ustalaniu renty”. Mimo że instytucja kapitału początkowego została wprowadzona do polskiego porządku prawnego dopiero w 1999 r., sformułowanie „przy ustalaniu renty” należy interpretować szeroko, nie odnosząc go tylko do spraw o ustalenie wysokości świadczenia w rozumieniu przepisów prawa krajowego. Jest to tym bardziej uzasadnione, że instytucja kapitału początkowego stanowi element ustalania prawa do świadczenia, tyle że z czasowego punktu widzenia, wobec nieosiągnięcia wieku emerytalnego oraz charakteru kapitału początkowego,

następuje to z reguły wcześniej. Zasada miejsca zamieszkania obowiązująca na podstawie umowy z 1975 r., zakłada zatem, że okresy ubezpieczenia sprzed przesiedlenia się do Niemiec przed 1 stycznia 1991 r. uwzględniane są tylko raz przez instytucję miejsca zamieszkania. Ponieważ wnioskodawca ma miejsce zamieszkania w Niemczech to w tym państwie zostały uwzględnione przedmiotowe okresy, podlegające prawnej kwalifikacji tak jak okresy niemieckie. Wynika to zarówno wprost z art. 19 ust. 4 umowy z 1990 r. jak i z jej art. 27 ust. 2 stosowanego na podstawie załącznika II do rozporządzenia 883/2004 i jego art. 8, który utrzymuje uprawnienia wynikające z umowy z 1975 r. Jeśli zatem instytucja niemiecka zakwalifikowała okresy polskiego ubezpieczenia jako okresy niemieckie, to polski organ rentowy nie traktuje ich jak okresów ubezpieczenia w ujęciu art. 174 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej. Jeśli natomiast wnioskodawca zmieni miejsce zamieszkania i przenieś się do Polski, to wówczas konieczne będzie uwzględnienie ich na potrzeby ustalenia emerytury polskiej.

Takiej sytuacji nie można wykluczyć, chociaż wówczas również pojawi się problem związany z dopuszczalnością ponownego ustalenia kapitału początkowego (na to trafnie wskazuje organ rentowy). Podstawą jego ponownego ustalenia nie będzie jednak art. 175 ust. 5 ustawy emerytalnej, ale art. 59 ust. 1 rozporządzenia 883/2004, według którego jeżeli metoda ustalania wysokości świadczeń lub zasady wyliczania świadczeń ulegają zmianie na podstawie ustawodawstwa Państwa Członkowskiego lub jeżeli sytuacja osobista zainteresowanego ulega istotnej zmianie, która prowadziaby do dostosowania kwoty świadczenia, na podstawie tego ustawodawstwa, to zgodnie z przepisami art. 52 dokonywane jest ponowne jej obliczenie, przy czym z instytucji polskiej wypłacane byłoby świadczenie niezależne ze względu na charakter emerytury w nowym systemie.

Będzie to jednak odrębne zagadnienie, konieczne do rozpoznania w razie zmiany miejsca zamieszkania. Niezależnie od tego pojawia się również pytanie, czy po wejściu Polski do Unii Europejskiej wnioskodawca może sam decydować, w którym kraju uwzględniane są okresy ubezpieczenia sprzed daty przesiedlenia się, bez względu na to, w którym miejscu zamieszkuje. Jest to kwestia niezależna od generalnej reguły, że okresy te uwzględnia się tylko jeden raz. Oznacza to, że instytucja jednego państwa członkowskiego mogłaby uznać przedmiotowe okresy

jako własne, wyłącznie w przypadku potwierdzenia braku takiej kwalifikacji przez instytucję innego państwa.

Potwierdzenie takiej kwalifikacji w Niemczech prowadzi natomiast do związania nim zarówno polskiego organu rentowego jak i sądów rozpatrujących odwołanie. Wynika to wprost z art. 5 rozporządzenia 987/2009, który stanowi, że dokumenty wydane przez instytucję państwa członkowskiego do celów stosowania rozporządzenia podstawowego i rozporządzenia wykonawczego, stanowiące poświadczenie sytuacji danej osoby oraz dowody potwierdzające, na podstawie których zostały wydane te dokumenty, są akceptowane przez instytucje pozostałych państw członkowskich tak długo, jak długo nie zostaną wycofane lub uznane za nieważne przez państwo członkowskie, w którym zostały wydane. Pojęcie instytucji zostało natomiast zdefiniowane szeroko w art. 1 lit. p rozporządzenia 883/2004 (oznaczając, w odniesieniu do każdego Państwa Członkowskiego, organ lub władzę odpowiedzialną za stosowanie całości lub części ustawodawstwa). Domaganie się zatem wyliczenia kapitału początkowego od okresów ubezpieczenia przed datą przesiedlenia się do Niemiec, byłoby dopuszczalne dopiero w przypadku wykazania, że okresy te, zgodnie z powoływanymi umowami międzynarodowymi, nie zostały uznane jako okresy niemieckie.

Ponieważ przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej polskie okresy sprzed przesiedlenia się do Niemiec, były na podstawie umowy z 1975 r. (art. 4 i 5) oraz umowy z 1990 r. (art. 19 ust. 4 i 27 ust. 2) uznawane za okresy niemieckie, to na gruncie rozporządzeń koordynacyjnych pojawia się okoliczność, jaka wystąpiła w innym państwie członkowskim, a która ma znaczenie dla ustalania prawa do świadczenia w Polsce, stąd pytanie o prawną kwalifikację (pierwotnie) polskich okresów ubezpieczenia, które stały się okresami niemieckimi w związku z przesiedleniem się do Niemiec, jest sprawą objętą przepisami unijnej koordynacji.

Uwzględniając zakaz kumulacji świadczeń (aktualnie art. 10 rozporządzenia 883/2004) nie jest możliwe nabycie uprawnień z dwóch, lub więcej systemów państw, za ten sam okres ubezpieczenia; wniosek ten wynika również z umowy z 1975 r. (art. 4 i 5) oraz umowy z 1990 r. (art. 27 ust. 2)

Powyższe oznacza, że okresy ubezpieczenia wnioskodawcy sprzed daty przesiedlenia się mogą być uznane albo za okresy polskie albo za okresy niemieckie; nie ma możliwości ich jednoczesnej, podwójnej kwalifikacji, w tym zaś świetle prawo do uwzględnienia okresów ubezpieczenia sprzed przesiedlenia się do okresów niemieckich należy uznać jako uprawnienie, które zostało utrzymane w mocy na podstawie art. 27 ust. 2 umowy z 1990 r., znajdującej zastosowanie na mocy art. 8 rozporządzenia 883/2004 i załącznika II.

Jeżeli zatem okresy te zostały zakwalifikowane przez instytucje niemiecką jako niemieckie okresy ubezpieczenia, to nie są to okresy ubezpieczenia w rozumieniu art. 174 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej, ponieważ z chwilą zastosowania do nich regulacji umowy z 1975 r. i z 1990 r. stały się one okresami niemieckimi; potwierdzałyby to również wykładnia art. 4 umowy z 1975 r., w którym wyrażenie „przy ustalaniu renty” należałoby interpretować szeroko, obejmując nim wszelkie czynności, jakie zmierzają do jego ustalenia, a więc również ustalenie kapitału początkowego.

Uwzględniając powyższe Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji po myśli art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.

O kosztach postępowania orzeczono po myśli art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.